

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Кафедра педагогіки та суспільних наук
Каб. 321**

**НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
“ПЕДАГОГІЧНА ТА ПРОФЕСІЙНА ПСИХОЛОГІЯ”
для студентів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітня програма «Педагогіка вищої школи»
ступеня магістра**

Викладач: *ТОДОРОВА ІРИНА СТЕПАНІВНА*

кандидат психологічних наук, доцент

ТЕМА 1. Предмет, історія і методи педагогічної психології

Питання :

- 1.1. Предмет і завдання педагогічної психології**
- 1.2. Етапи розвитку педагогічної психології**
- 1.3. Система категорій педагогічної психології. (На самотійне вивчення)***
- 1.4. Поняття соціалізації. (На самотійне вивчення)***
- 1.5. Методологічні принципи педагогічної психології. (На самотійне вивчення)***
- 1.6. Методи педагогічної психології.**

Рекомендована література:

Основна література

1. *Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – С. 5-39.*
2. *Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. / О. І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – С. 6-46.*

Джерела в INTERNET

- Хрестоматія по педагогічній психології : Учебне посібник для студентів: Сост. и вступ. очерки А. Краси́ло и А. Новгородцевой. — М.: Международная педагогическая академия, 1995. — 416 с. — [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://psychlib.ru/mgppu/hre/hre.html>
- Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко та ін. [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/13990507/psihologiya/vikova_ta_pedagogichna_psihologiya_-_skripchenko_ov
- Психологічна газета [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://glavnyk.com.ua/PG.htm>.
- Психодіагностичні методики [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: http://vch.narod.ru/full_test.htm.
- Нормативні документи про психологічну службу : http://psyua.com.ua/HTMLs/normativ_document.html

Мета лекції

- 1. Ознайомлення із дисципліною, усвідомлення її значення у професійній підготовці.**
- 2. Ознайомлення з основними категоріями «Педагогічної психології».**
- 3. Набуття знань про предмет, історію та методи пед. психології.**
- 4. Сформуванати орієнтовну базу для подальшого засвоєння навчального матеріалу під час самостійної роботи.**

Мотивація навчальної діяльності

- Особливої вагомості психологічна освіта набуває у процесі підготовки спеціалістів вищої кваліфікації.
- Майбутні фахівці повинні уміти використовувати психологічні знання та уміння для ефективної професійної праці.

Ключові поняття та визначення теми

- Психологія
- Педагогічна психологія
- Практичний психолог
- Психіка
- Психічні процеси, стани, властивості
- Спостереження
- Тест
- Експеримент
- Опитування

Питання 1

***Предмет і завдання
педагогічної психології***

Що таке психологія?

- **Психологія** - (від грецького *psuche* – душа і *logos* – наука) – наука про факти, механізми і закономірності розвитку і функціонування психіки.

- **Психологія** – це наукове дослідження внутрішнього світу та поведінки людей і тварин, а також практичне застосування здобутих знань.

ПСИХОЛОГІЯ

Теоретична

- 1) загальна психологія;
- 2) історія психології;
- 3) генетична;
- 4) соціальна;
- 5) порівняльна;
- 6) психофізіологія;
- 7) психологія особистості;
- 8) експериментальна
- 9) диференціальна.

Науково-прикладна

- 1) педагогічна психології;
- 2) психологія праці;
- 3) психологія творчості;
- 4) авіаційна психологія;
- 5) військова психологія;
- 6) психологія управління;
- 7) економічна психологія;
- 8) психологія торгівлі;
- 9) психологія спорту;
- 10) екологічна психологія;
- 12) юридична психологія;
- 13) медична психологія.

Практична

- психологічні служби:
- 1) сім'ї та соціального захисту населення;
 - 2) системи освіти;
 - 3) системи охорони здоров'я;
 - 4) армії;
 - 5) практ. психологія
– економіки та бізнесу;
- праці та профорієнтації;
- спорту тощо.

Педагогічна психологія –

це галузь психологічної науки, яка досліджує психологічні проблеми виховання й навчання особистості.

- **Предметом педагогічної психології є** дослідження психологічних закономірностей процесу спрямованої соціалізації, тобто перетворювання біологічної істоти в людську особистість соціальному, спеціально організованому середовищі.

Завдання сучасної педагогічної психології

1. Розкривання психологічних механізмів навчальних і виховних впливів на інтелектуальний та особистісний розвиток учня;
2. Визначення механізмів і закономірностей освоювання учнями соціокультурного досвіду;
3. Визначення зв'язку між рівнем інтелектуального й особистісного розвитку учнів та формами й методами навчального й виховуючого впливу (співробітництво, активні форми навчання тощо);
4. Дослідження психологічних основ діяльності педагога, його індивідуально-психологічних і професійних якостей;
5. Визначення психологічних основ діагностики рівня й якості вихованості та здібностей учнів, засвоювання ними знань, вмінь і навичок;
6. Розроблення психологічних основ дальшого удосконалювання освітнього процесу на всіх рівнях освітньої системи.

Напрями педагогічної психології:

- психологія дошкільного виховання;
- психологія навчання і виховання у шкільному віці (молодшому, середньому й старшому);
- психологія професійно-технічної освіти;
- психологія вищої школи;
- психологія післядипломної освіти.

1.2. Питання

Етапи розвитку педагогічної психології

1. Етап філософсько-педагогічного розвитку психолого-педагогічних ідей (із середини XVII ст. до середини XIX ст.)

Не системні, але численні психологічні ідеї щодо суті й особливостей ефективної організації освітніх процесів.

Пов'язаний з іменами:

Яна Коменського (1592-1670),

Джона Локка (1632-1704),

Жан-Жака Руссо (1712-1778),

Йоганна Песталоцці (1746– 1827),

Йоганна Гербарта (1776–1827),

Адольфа Дістервега (1790–1841) та ін.

2. Етап теоретичного обґрунтування педагогічної психології як науки (50–70-ті роки XIX ст.)

К. Ушинський (1824–1871) у праці "Людина як предмет виховання. Дослід педагогічної антропології" обґрунтував необхідність педагогічної психології як науки, визначив її предметний зміст і взаємозв'язки з іншими науками про людину.

П. Ф. Каптерев (1849– 1922) опублікував працю "Педагогічна психологія", у 1877 р., яку присвятив психологічному аналізу освітнього процесу. Вперше використана ним назва так і закріпилася за цією дисципліною, як, до речі, і термін – *освіта*, що поєднував поняття навчання й виховання, а також активність педагога й учнів у цьому процесі.

3. Етап експериментального й організаційного становлення (з 70-х років ХІХ ст. до 20–30-х років ХХ ст.)

- Перша вітчизняна експериментальна робота, присвячена розумовій утомі школярів, належала І. О. Сікорському, її було видано в 1879 р.
- У 1901 р. В. М. Бехтєрев (1857–1927) заснував першу лабораторію з проблем педагогічної психології, а в 1907 р. – інститути педології і психоневрології.
- Майже тоді ж, на початку століття, подібні лабораторії виникли в Німеччині і Франції.

4. Радянський етап у розвитку вітчизняної педагогічної психології почався з 20-х років ХХ ст.

- У цей період на марксистській основі було створено низку психологічних концепцій (Л. С. Виготського (1896–1934), С. Л. Рубінштейна (1889-1960), А. С. Макаренка (1888-1939), Д. Б. Ельконіна (1904-1984), О. М. Леонтьєва (1903-1979), Г. С. Костюка (1899-1982), О. В. Запорожця (1905-1981), П. Я. Гальперіна (1902–1988)).
- У 1945 р. в Києві відкрився НДІ психології АН України. Педагогічна психологія почала викладатись в університетах, середніх спеціальних та вищих навчальних закладах педагогічного спрямування.

5. Сучасний етап розвитку педагогічної психології в Україні з 1991 р.

Створена Національна академія педагогічних наук України, її основними завданнями є:

- опрацювання нової філософії освіти;**
- обґрунтування цілей і шляхів розвитку національної системи освіти;**
- комплексний аналіз психічного розвитку дітей і молоді;**
- розроблення проблем професійної, вищої освіти та освіти дорослих;**
- розвиток спеціальної освіти та ін.**

У складі НАПН функціонують:

- Інститут педагогіки,
- Інститут психології ім. Г.С. Костюка,
- Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих,
- Інститут проблем виховання,
- Інститут спеціальної педагогіки,
- Інститут соціальної та політичної психології,
- Інститут вищої освіти,
- Інститут інформаційних технологій і засобів навчання,
- Інститут професійно-технічної освіти,
- Інститут обдарованої дитини,
- Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи та ін.

Основні завдання психологічної служби системи освіти України полягають у:

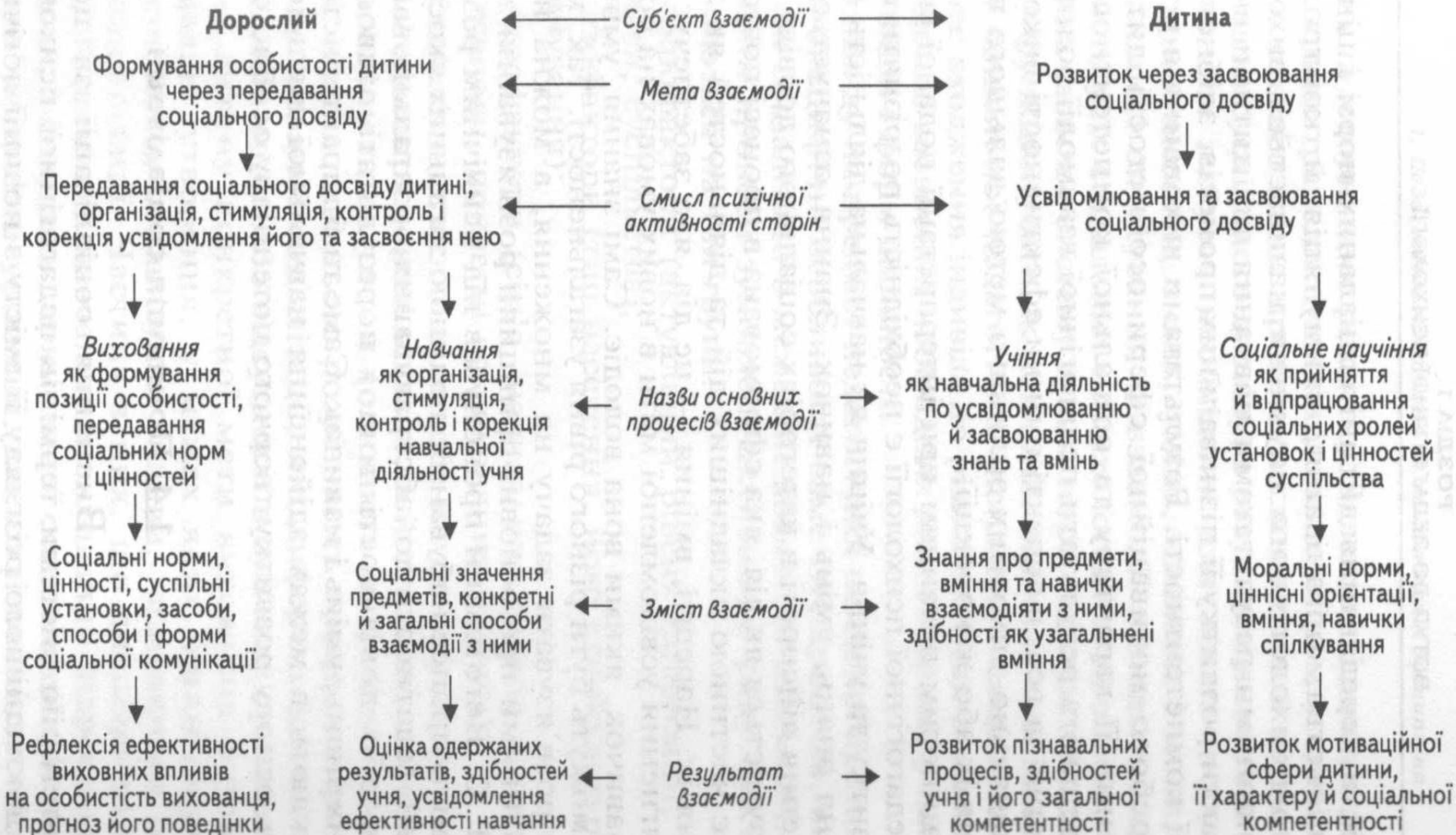
1. сприянні повноцінному розвитку особистості вихованців, учнів, студентів на кожному віковому етапі, створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку;
2. забезпеченні індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення;
3. профілактиці і корекції відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку вихованців, учнів, студентів.

Основними видами діяльності психологічної служби є:

- **діагностика** - психологічне обстеження, визначення причин, що ускладнюють розвиток та навчання;
- **корекція** - усунення відхилень у психофізичному та інтелектуальному розвитку і поведінці, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи;
- **реабілітація** - надання психолого-педагогічної допомоги вихованцям, які перебувають у кризовій ситуації (постраждали від соціальних, техногенних, природних катастроф, перенесли тяжкі хвороби, стреси, переселення, зазнали насильства тощо);
- **профілактика** - попередження відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі;
- **прогностика** - складання життєвих планів, визначення тенденцій розвитку груп та міжгрупових відносин.

Система категорій педагогічної психології

Педагогічна взаємодія як процес спрямованої соціалізації дитини

Соціалізація –

- центральна категорія системи термінів педагогічної психології.
- це процес входження індивіда до різноманітних соціальних груп на підставі засвоєння необхідних для інтеграції у їхню структуру видів і форм діяльності.
- сукупність усіх соціальних і психологічних процесів, через які людина засвоює систему знань, норм і цінностей, що й дає їй змогу функціонувати як повноцінний член суспільства.

Методологічні принципи Ψ

- *детермінізму;*
- *розвитку;*
- *єдності психіки й діяльності;*
- *об'єктивності;*
- *системності;*
- *особистісного підходу.*

№3 питання. Методи педагогічної психології

- Метод дослідження – шлях, спосіб, інструмент вивчення предмету.**
- Психічні явища настільки складні та важкі для вивчення, що потребують розробки методів дослідження не менш складних, ніж прилади у фізиці, хімії, астрономії тощо.**

Методи наукової психології

Дослідницькі методи

- 1. Організаційні**
- 2. Емпіричні**
- 3. Методи обробки даних**
- 4. Інтерпретаційні**

Методи активного психологічного впливу

- 1.**
- 2. Консультація**
- 3. Корекція**
- 4. Тренінг**
- 4. Терапія, реабілітація**

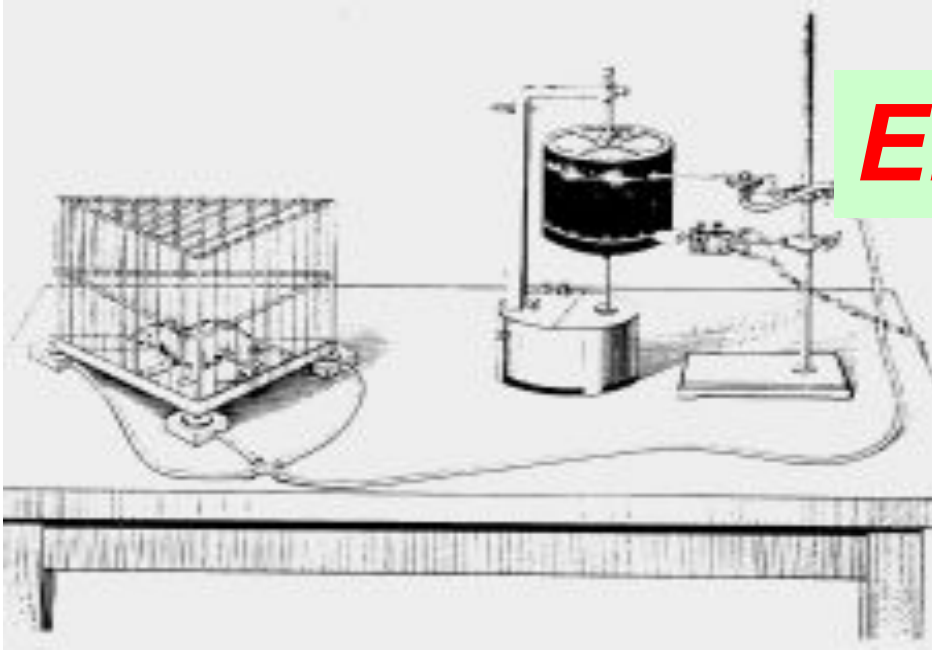
Організаційні методи

- **Порівняльно-зрізовий** – полягає у визначенні динаміки психічного явища, яке вивчається, в умовах організованого педагогічного середовища. Часово-просторові межі тут добираються довільно.
- **Лонгітюдний** – це індивідуальна монографія про хід розвитку людського індивіда за певних педагогічних умов або ж моніторинг ефективності впливу певних умов розвивально-виховного середовища.
- **Комплексний** – має на меті встановити зв'язки й залежності між явищами різного роду (фізичним, фізіологічним, психічним та соціальним розвитком особистості).

Основні емпіричні методи психології

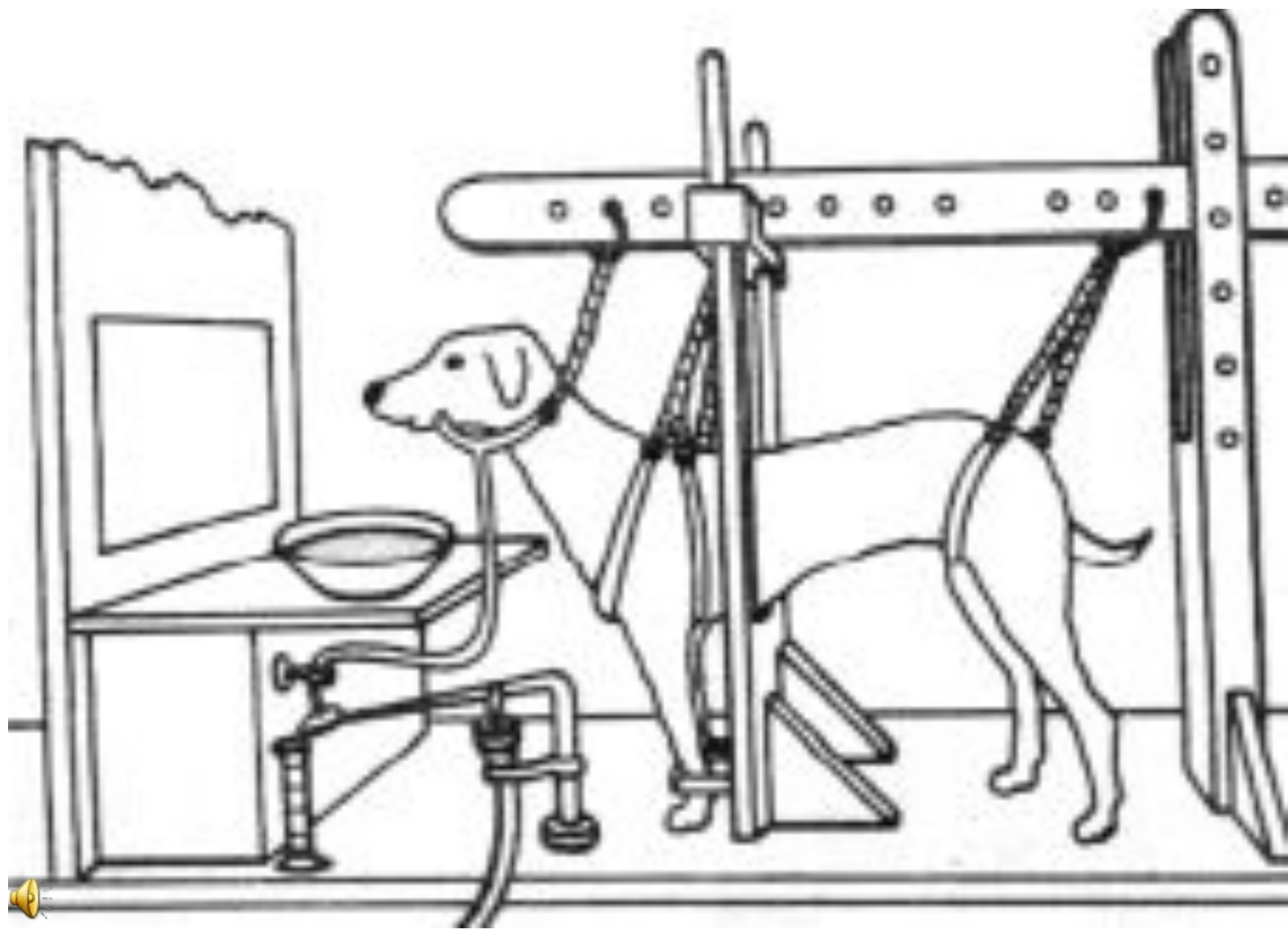
<p><u>Спостереження</u> навмисне і цілеспрямоване сприйняття поведінки людини або тварини з метою наступного аналізу і пояснення.</p>	<p><u>Опитування</u> засіб одержання психологічної інформації за допомогою системи питань.</p>	<p><u>Тест</u> (з англ. іспит) стисле, стандартизоване вимірювання індивідуальних відмінностей за допомогою запитань або завдань.</p>	<p><u>Експеримент</u> навмисне створення умов, для прояву досліджуваних явищ, яке дозволяє провести точне урахування всіх перемінних, виявити причинно-наслідкові зв'язки.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зовнішнє 2. Самоспостереження 3. Включене 4. Стороннє 5. Систематичне 6. Одиничне 7. Стандартизоване 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Усне (інтерв'ю) 2. Письмове (анкета) 3. Вільне (бесіда) 4. Стандартизоване 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тест опитувальник 2. Тест завдання 3. Проективний 4. Інтелекту 5. Особистості 6. Досягнень 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Природний 2. Лабораторний 3. Формуючий 4. Констатуючий

Експеримент

Соціально-психологічний тренінг

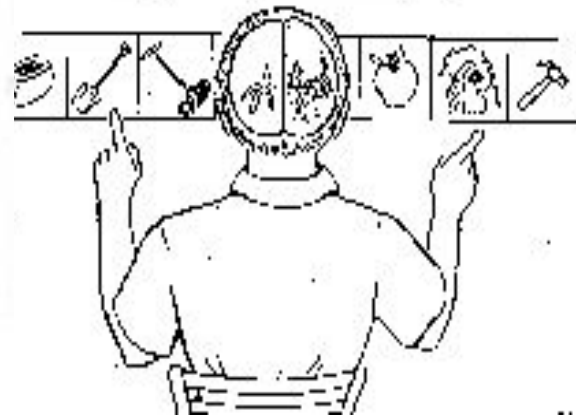
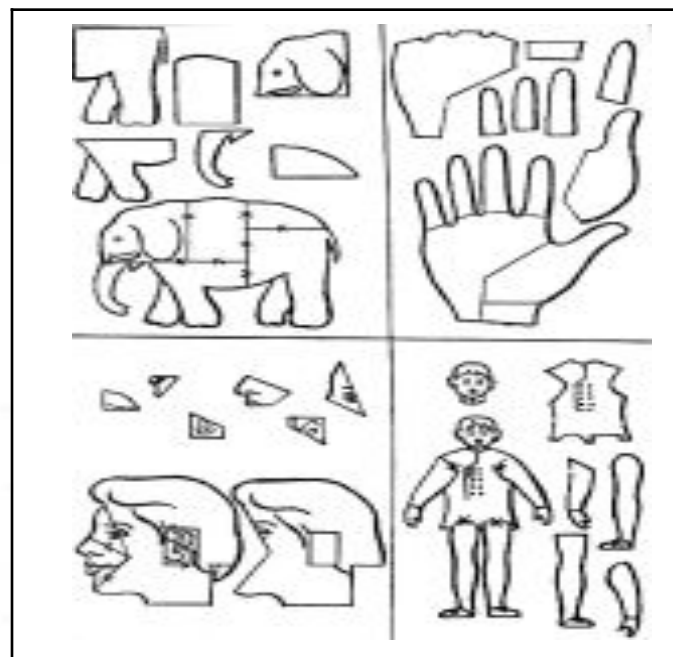
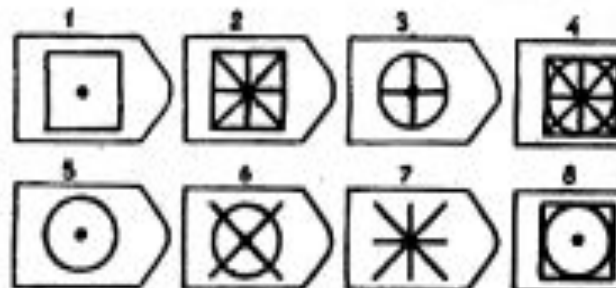
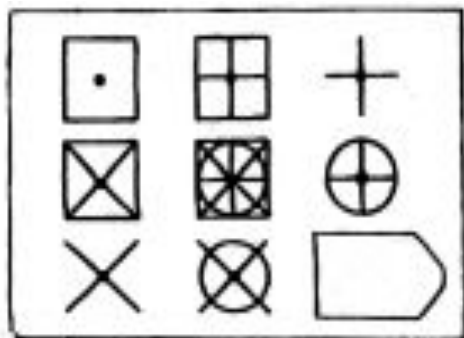
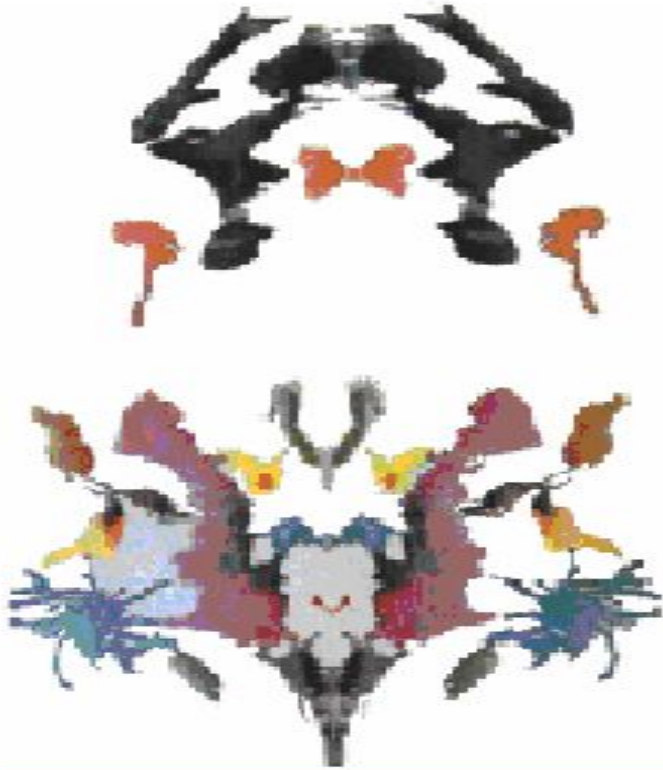

Рис. IX.5 (а, б, в, г). Стимульный материал теста Роршаха

в) проєктивні методи - це

Завдання проєктивного тесту

психодіагностичні інструменти, що містять неоднозначні завдання, за якими людина має доповнити, конструювати, інтерпретувати малюнки, розповіді, речення тощо.

Вимоги до методів

- Наука потребує достовірних, надійних методів, які дозволяють **об'єктивно** вивчати психічні явища, **науково пояснювати** механізми їх виникнення, розвитку та функціонування.

Показники якості методу дослідження психіки

- **Надійність** – це характеристика психодіагностичної методики, що відображає ступінь точності вимірів, усталеність отриманих результатів.
- **Валідність** – якість методу психологічного дослідження, яка вказує на те, що цей метод дійсно вимірює те, що заплановано, а не щось інше.

Узагальнення

- 1. Педагогічна психологія – це галузь психології, яка досліджує психологічні проблеми виховання і навчання особистості.**
- 2. Основним завданням педагогічної психології є дослідження умов забезпечення ефективної соціалізації індивіда на його шляху досягнення соціальної зрілості.**
- 3. Основними емпіричними *методами психології* є спостереження, опитування, тест, експеримент.**

Запитання для самопідготовки

1. Що є предметом педагогічної та професійної психології?
2. Які завдання розв'язує педагогічна та професійна психологія?
3. Які методи використовуються в дослідженнях з професійної та педагогічної психології?
4. З якими науками найтісніше зв'язана педагогічна та професійна психологія?
5. Назвіть основні наукові принципи у вивченні психологічних явищ.
6. Назвіть напрямки педагогічної та професійної психології.
7. Дайте порівняльну характеристику природного і лабораторного експериментів.
8. Схарактеризуйте специфіку методу спостереження у педагогічній психології.
9. Які методи є найбільш розповсюдженими у педагогічній психології?
0. Проаналізуйте вітчизняні підходи до визначення предмета педагогічної психології.
1. Які основні завдання сучасної педагогічної психології як науки?
2. Охарактеризуйте спрямовану соціалізацію як процес, укажіть його внутрішні і зовнішні механізми.
3. Які переваги, вади й складності застосування організаційних методів у психолого-педагогічному дослідженні?
4. Назвіть умови ефективного застосування опитувальних методів у психолого-педагогічних дослідженнях.
5. Обґрунтуйте доцільність широкого застосування в педагогічній психології праксометричних методів збирання фактологічної інформації.
6. Відтворіть принципи застосування малюнка в дитячій психологічній діагностиці.

Питання для самостійного вивчення

- 1. Система категорій педагогічної психології.*
- 2. Поняття соціалізації.*
- 3. Методологічні принципи педагогічної психології.*

Практичні завдання та рекомендації щодо їх виконання

Письмове завдання № 1

- Користуючись рекомендованою літературою, заповнить логічну таблицю основних положень теми.

<i>Етапи розвитку педагогічної психології</i>	<i>Предмет і завдання, основні розділи педагогічної психології</i>	<i>Зв'язки педагогічної психології з іншими науками</i>	<i>Система категорій педагогічної психології</i>	<i>Методологічні принципи педагогічної психології</i>	<i>Методи педагогічної психології</i>

Письмове завдання № 2

- Розробіть проект психологічної служби університету, на основі Наказів МОН N 616 від 02.07.2009 «Про внесення змін до Положення про психологічну службу системи освіти України»
- та №1248 від 30/12/ 2009 р. «Про покращення соціально-педагогічного і психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації”

http://psyua.com.ua/HTMLs/normativ_document.htm

Дякую за увагу!

